

УДК 29:94 (477): 355.02

Наталія Гірна

**ІВАН КРЕВЕЦЬКИЙ – ПРЕДСТАВНИК ДЕРЖАВНИЦЬКОГО НАПРЯМУ
В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ (ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ)**

У статті розглянуто провідні напрямки наукової діяльності галицького історика Івана Кревецького (1883–1940 рр.), як представника державницького напрямку української історіографії. Проведено історичний та науково-критичний аналіз досліджень ученого, в центрі яких перебувала військова та політична історія Галичини другої половини XIX – першої чверті XX ст. Доведено, що І. Кревецький у дослідженнях окремих подій, фактів, фрагментів мікроісторії вбачав комплексність та точність національної історії у її державницькій візії.

Ключові слова: Іван Кревецький, державницька школа, історіографія, український національний рух, військово-політичний аспект.

Вивчення історії України на сучасному етапі потребує детального аналізу наукової спадщини дослідників, які спричинилися та відігравали вагомий роль у становленні вітчизняної історіографії. До їх когорти належав історик Іван Кревецький, який був одним із засновників державницького напрямку в українській історіографії. Як представник львівської історичної школи, яка розглядала історичні процеси, як прояв активної діяльності національної еліти у формуванні державних політичних інститутів на прикладі історичного розвитку Галичини кінця XVIII – початку XIX в. та її попередніх етапів, І. Кревецький сприяв зародженню та подальшому науково-теоретичному утвердженню нового напрямку в історичній науці, який отримав назву “державницька школа”. Особливого науково-критичного осмислення у працях І. Кревецького набули проблеми, пов’язані із політичною та військовою історією Галичини, зокрема періоду “весни народів” та національно-визвольних змагань, що становить значний інтерес для сучасних дослідників військово-політичної історії України.

В сучасній українській історіографії дослідженням наукового доробку І. Кревецького, як представника державницького напрямку та військового історика, приділено обмежену увагу, оскільки у попередню епоху його ім’я, як і багатьох інших відомих науковців, було незаслужено забуто. У 1990-х рр. з’явилися перші публікації про біографічні дані та наукову спадщину І. Кревецького, які разом із бібліографією його праць опублікував В. Качкан [6]. В історіографії відсутні спеціальні роботи про діяльність І. Кревецького у контексті формування ним “державницької школи”, однак окремі аспекти діяльності ученого знайшли своє відображення у роботах Ф. Стебля [30–32], публікаціях Л. Федунішин [33], Н. Черниш [34], У. Яворської [36], В. Вежбенця [37]. Однак, наявною історіографічною базою не висвітлюється наукова проблематика дослідника І. Кревецького, а важливі науково-теоретичні військово-політичні проблеми, які піднімалися дослідником, не знайшли повного відображення у сучасних історичних розвідках.

Мета статті полягає у комплексному аналізі військової та політичної тематики досліджень І. Кревецького в контексті формування державницького підходу української історіографії у висвітленні історичних процесів.

Наукові пошуки І. Кревецький розпочав ще під час навчання на філософському факультеті Львівського університету у 1903–1907 рр., де вирішальний вплив на юнака мав професор М. Грушевський. Саме у рамках наукового семінару професора, І. Кревецький розпочав свою наукову кар’єру. М. Грушевський підтримував здібного студента, сприяв тому, щоб він працював штатним співробітником бібліотеки НТШ, яку згодом І. Кревецький очолив. Потужною науковою школою для І. Кревецького стала його робота в НТШ, дійсним членом якого він став у 1907 р., виконуючи одночасно обов’язки заступника секретаря, а з 1909 р. – секретаря історико-філософської секції [30, с. 207].

У цей період, під керівництвом М. Грушевського, у рамках наукового семінару, активно працювали понад 30 майбутніх учених-гуманітаріїв, переважна більшість із яких стали професійними істориками. До них належав й Іван Кревецький. Визначальне значення для вироблення методики дослідження у початкуючих учених мав науковий семінар М. Грушевського. І. Кревецький зазначав, що в особі М. Грушевського вони мали “...знаменитого практичного інструктора по методології, а його наукові праці та роботи його старших учнів “були тими підручниками, з яких молодша генерація українських істориків у Галичині присвоювала собі тактичним способом наукові методи автора історії України-Руси і його історіографічні погляди, які не лишалися позаду від найкращих взірців найновішої історіографії Європи” [17, с. 79].

У наукове життя І. Кривецький увійшов на початку ХХ ст., коли у рамках львівської української історичної школи окреслилося становлення нового напрямку – державницького, який представляли учні М. Грушевського – С. Томашівський, О. Терлецький, І. Крип'якевич, М. Кордуба, В. Гарасимчук, Ф. Голійчук, І. Джиджора та інші. Державницький підхід до трактування історії пов'язувався також із публікаціями В. Липинського у "Записках НТШ" (т. 87, 96; 1909 р., 1910 р.) та появою його збірника "Z dziejów Ukrainy" (1912 р.). Як зазначав О. Оглоблин, до цього напрямку еволюціонував зрештою і сам творець цієї школи [28, с. 45].

Зміст методологічної парадигми визначався тим, що, на відміну від народницького напрямку, фундаторами якого стали В. Антонович, О. Лазаревський, та зрештою і сам М. Грушевський, і не тільки "ранній", як писав О. Оглоблин, які у центрі історичного процесу ставили народ, розглядаючи його як основну рушійну силу суспільних процесів та протиставляючи його державній владі, натомість представники державницького напрямку, як державницький чинник розглядали саму державу. Державницькі засади в основу історичного процесу ставив й І. Кривецький.

Коло наукових зацікавлень ученого на початковому етапі його діяльності обмежувалося дослідженням проблем історії Галичини у складі Австрійської імперії з кінця ХVIII – до початку ХХ ст. Згодом він розпочинає вивчати український національний рух у Галичині першої половини ХІХ ст. та події "весни народів" – революції 1848–1849 рр. В українській історіографії домінувала думка про те, що вивчення ученим процесів боротьби українців за національно-територіальну автономію у період 1848–1851 рр., призвело до з'ясування проблеми української держави у контексті європейських змін середини ХІХ ст. [28, с. 45]. Безумовно, що окрім наукових висновків М. Грушевського та представників його школи в утвердженні державницької домінанти, на погляди І. Кривецького, як зрештою й інших представників школи М. Грушевського, впливали національно-політичні процеси у Галичині й на інших українських теренах, пов'язані із національно-визвольною боротьбою й втіленням ідеї національної держави.

Вивчаючи суспільно-політичну ситуацію у Галичині періоду "весни народів" 1848–1849 рр. – І. Кривецький дав оцінку європейського контексту, в умовах якого відбувалися галицькі події, вдався до вивчення позицій різних верств – селянства, шляхти, польської інтелігенції, військових, бюрократів, щодо стержневих питань суспільно-політичного життя краю [8; 10–11; 14; 16]. Сюжетну лінію подій 1848–1849 рр. доповнюють унікальні розвідки ученого про українську національну гвардію, селянську самооборону в Карпатах та батальйон гірських стрільців у складі австрійської армії [7; 12; 18].

У сучасну історіографію І. Кривецький передовсім увійшов, як дослідник національних збройних формувань і військової історії, у чому, зрештою, і проявився його метод викладати історію у державницькому контексті. Військовій проблематиці присвячені такі праці: "Оборонна організація руських селян на галицько-угорським пограниччю в 1848–49 рр." [12], "Батальйон руських гірських стрільців. 1848–1850" [7]. Згодом вийшли окремим виданням [18] та "Проблеми організування руських національних гвардій в Галичині 1848–1849" [15]. Дослідження військової тематики І. Кривецьким дало підстави українському військовому історіографу Леву Шанковському назвати його "першим українським воєнним істориком у Західній Україні" [35].

Формування батальйону руських гірських стрільців розпочалося у січні 1849 р. і було викликане угорським повстанням проти австрійського цісаря. І. Кривецький присвятив цій події наукову розвідку "Батальйон руських гірських стрільців. 1849–1850", яка обговорювалася на засіданні історичної секції НТШ 17 лютого 1912 р. і опублікована у "Записках НТШ" [7]. У першому розділі "Формування батальйону" автор подав відозву "Головної Руської Ради" щодо формування полку добровольців від 1 січня 1849 р. У відозві вміщено інформацію про початок угорського повстання проти австрійського монарха. Угорські події трактуються ним, як вияв "самолюбства й зарозумілості", бажання "піднятися коштом пониження злучених з ними слов'янських народів". Дії австрійського цісаря, який скерував війська на придушення повстання, подані у документі як намагання "оборонити слабших, праву й своєму царському слову надати належну повагу й таким способом утримати й забезпечити цілість і славу Австрійської Держави" [7, с. 52–53]. Відповідно, військові дії в Угорщині розглядалися у відозві як загроза для інших народів імперії, передовсім сусідів. У випадку, коли б цісарські війська розгромили угорських повстанців, то місцем втечі для останніх могли стати хіба що гори на межі із Галичиною. Тим і була викликана необхідність такого гірського військового з'єднання, яке б, у перспективі, протидіяло угорцям. Далі у відозві йшлося про заходи щодо формування такого військового з'єднання.

Оскільки Головна Руська Рада (далі – ГРР) не мала фінансових засобів для творення такої військової структури, то за домовленістю із австрійською адміністрацією, добровольчий полк створювався державним коштом. Кожен доброволець мав отримати рушницю із багнетом, військову форму (це був, як зазначається у документі, "гарно зроблений короткий гірський сірачок з русько-народніми, синьо-жовтими вилогами, червоні або сині штани, ходачки і крисаня; до того

ташка й ремінь з ладівницею”); на отримання члена легіону визначалася щоденна платня, яка видавалася відразу при вступі у військову структуру [7, с. 53–54].

Відозва емоційно інформувала: “Який же гарний буде сей полк зі самих синів руської матери! А коли в послузі для краю позискає яку небудь славу, вся його буде й ніхто вже її собі не присвоїть. Хто дослужиться високого офіцерського степеня, по розв’язаню полку, коли схоче, буде приміщений в тім самім степені при іншому полку; а краєвий урядник, коли – хотів часово вступити до сего полку, поверне знов на свою давнішу посаду” [7, с. 54]. Таким чином, служба у добровольчому війську створювала певні кар’єрні перспективи для українців, які б служили у цьому легіоні. Відозва закінчувалася зверненням до української молоді: “Вкінці тобі чесна руська молодіже трафляється нині нагода відзначитися. Покажи, що не брак у тебе охоти до труду, ані нездібність не є причиною твоєї бездіяльності. Покажи, що й ти з охотою спішиш там, де кличе тебе віра й вітчизна” [7, с. 55].

Відозву надрукували українською (руською) і німецькою мовами на окремих аркушах паперу і розіслали до усіх філій ГРР, духовенства у провінції. Документ мали виголошувати у громадах прилюдно, де це було можливо – у присутності офіцера. Таким чином, громади записували добровольців і відправляли списки до ГРР, яка й передавала їх до цісарсько-королівської Львівської генеральної команди.

Як зазначав І. Кривецький, на початку кампанії були певні непорозуміння. Провінційні Ради та окремі священики, які займалися вербуванням добровольців, замість списків до ГРР і генеральної команди у Львові, скеровували самих громадян. Це додало клопотів військовій владі і вона при посередництві “Комісії для утворення полку охотників” (полку добровольців – примітка автора) й “Зорі Галицької” звернулися до організаторів у провінції 29 січня із новими вказівками і роз’ясненнями з цього приводу. Певні ускладнення викликані й тим, що одночасно із вербуванням добровольців у провінції, проект ГРР щодо військового батальйону, проходив погодження у військових інстанціях. Львівська генеральна команда скерувала його до Міністерства війни (Міністерства оборони – примітка автора) у Відні, а відповідно міністерство передало його на затвердження до цісарської канцелярії. 10 березня пропонуванням легіон руських добровольців затверджено у Відні, а 22 березня це рішення доведено до відома членів ГРР. І. Кривецький детально вивчив цісарський акт, підписаний Францом Йосифом. У ньому зазначалося: “Даю дозвіл виставити батальйон руських стрільців, зовсім у такий самий спосіб, як минулого року організували ся батальйони у дольшній Австрії й Стирії, – одначе з застереженням обов’язку військової служби. Даю дозвіл також на предложенний народний стрій. Організованем має кермувати моє Міністерство війни. Також має воно “Головній Руській Раді” у Львові за той новий доказ її патріотичної діяльності виявити моє признанє й повне вдоволенє”. “Оломунець дня 10 марта 1849. Франц Йосиф” [3, с. 169].

Детально описуючи створення добровольчого загону, І. Кривецький зазначав, що цісарський акт був високо оцінений крайовими австрійськими урядниками у Львові. Комендант Галичини, генерал Гаммерштайн зазначав: “... Лучається мені бажана нагода висказати славній Головній Раді за стільки років доказане лояльне, щиро патріотичне думанє й за її добро успішне діланє в інтересі привительства, а, особливо, для добра й спасеня нашого краю мою глибоко відчутну, ревну подяку” [7, с. 57]. ГРР та повітові філії повинні були передати генералу списки добровольців. Формування добровольчої структури проходило досить організовано. 16 лютого повідомлено ГРР, що “руська молодіж охочо приступає до руського нашого полку охотників (фрайкурів) й що зголосилося її вже коло 1600. До дня 6 квітня число се більш чим подвоїлося й виносило загально 3460 людей” [2].

І. Кривецький зазначав, що формуванням батальйону займалася безпосередньо Львівська генеральна команда у Львові. Вона визначила офіцерів, які мали працювати із добровольцями (була умова, щоб більше половини із них “неналежали до руської народности”) і відправила їх для формування шести кампаній, які утворювалися в окружних містах: Бережани, Коломия, Станиславів, Стрий, Самбір. Окрема кампанія сформувалася у Львові. Записані добровольці повинні були до 12 квітня прибути у визначені місця формування: з Бережанського і Тернопільського округів – до Бережан, з Коломийського округу – до Коломиї, зі Станиславівського округу – до Станиславова, зі Стрийського округу – до Стрия, з Самборського, Сянницького, Перемиського і Ряшівського округів – до Самбора, з Львівського, Жовківського і Золочівського округів – до Львова. Певні адміністративні функції виконували священики. Вони давали кожному добровольцеві метрикальну випіску, у якій вказували ім’я, прізвище, вік, місце народження, округ і державу, стан, віру, професію. Придатність до військової служби визначали офіцери.

Другий розділ аналізованої праці І. Кривецького “Батальйон у Львові” дає підстави проаналізувати його чисельний склад, прізвища старшин (одночасно за прізвищами старшин можна визначити їх національність – примітка автора). Командувачем батальйону був майор Ватерфліт, ад’ютант підпоручик Лянгнер. Відповідно старшинський склад кампаній був представлений наступним чином: 1. Кампанія (львівська): капітан – поручик Бордольо; надпоручик

Гнідий; 1) поручик – від полку стрільців; 2) поручик Штерер. 2. Кампанія (бережанська): капітан Барусевич; над поручик від полку стрільців; 1) поручик Матникевич; 2) поручик Клестіль. 3. Кампанія (самбірська): капітан Дормус; надпоручик Кривоносок; 1) поручик – від полку стрільців; 2) поручик Столярчук. 4. Кампанія (коломийська): капітан Бауер (майбутній австрійський міністр війни (міністр оборони – авт.); над поручик – від полку стрільців; 1) поручик Ярмулевич; 2) поручик Білінський. 5. Кампанія (станиславівська): капітан Крайтнер; надпоручик – від полку стрільців; 1) поручик Обергаузер; 2) поручик Рудакевич. 6. Кампанія (стрийська): капітан – поручик Бондяк; надпоручик Фельзенберг; 1) поручик – від полку стрільців; 2) поручик Крон [3, с. 170].

Встановлено штатний розпис бойового підрозділу: кожна кампанія складалася із 235 осіб, а увесь батальйон становив 1410 осіб. Таким чином, із поданих за списками 3460 добровольців, на військову службу зачислено дещо більше третини [7, с. 60].

8 червня 1849 р. усі офіцери батальйону на чолі із майором Ветерфлітом були представлені ГРР. Її голова М. Куземський виголосив з нагоди зустрічі промову. Він розпочав із аналізу подій 1848 р.: "Всім знані нещасні випадки минулого року. Ворохобники тонуть у своїй сліпоті чим раз глибше; стягнули вкінці на престольний город руський бомбардоване, якого сліди видно до нині. Втікаючи перед пімстою справедливости на Угри, де одnodумці їх, а почасти й одноплемінники підняли також ворохобне оружє – стали відгрозувати ся нам Русинам за те, що ми з ними не в'язали ся й спільно проти Його Величности милостивішого нашого монарха не підняли оружє..." [7, с. 60]. Далі М. Куземський подав аргументацію чому ГРР звернулася до цісаря із вимогою сформувати бойове з'єднання із руських жовнірів. Він зазначав, для чого створено батальйон: "1) щоби оборонити й охоронити руський край від напастних угорських ворохобників і получених з ними польських емігрантів; 2) щоби Його Величности дати доказ, що нарід руський вірність свою опирає не тільки на пустих словах, але готов доказати її кожної хвилі й чинами; 3) щоби забезпечити руське ім'я від зневаги; якої в минулім році у власнім своїм краю й престольнім своїм городі зазнало..." [7, с. 60–61].

І. Кревецький далі пише про те, як М. Куземський захоплювався народною ініціативою, зважаючи на те, скільки руської молоді стало під прапори руських стрільців. Відповідно офіцери, які були присутні на урочистому прийомі висловилися за те, щоби у якнайшвидший спосіб вирішилося спільно із ГРР і військовим керівництвом питання військових прапорів (хоругв) для військового з'єднання, а також музики.

Спочатку батальйон дислокувався у Львові, де він проходив військовий вишкіл. У газеті "Зоря Галицька" зазначалося: "Полк наших руських стрільців уже цілий стягнувся до Львова. Воєнні вправи того полку відбуваються щодня з всякою належністю; правила воєнного устрою, дякуючи полковій старшині, яка так гарно зрозуміла своє завдання, викладаються в руській мові, завдяки чому наші русини, які й так усяку науку легко піймають, в науці воєнній поступили так далеко, що кожний з них вивчив чисто усе, що звичайному жовнірови треба знати. Й не дивно. Бо заки другий жовнір розбере німецьку мову, наш стрілець, зятявивши німецьку команду, яка тут і так буде самим тільки звуком стрілецької трубки, відразу переняв саму науку"* [4]

Особливо захоплювалися львів'яни, як видно з тексту поданого І. Кревецьким, зовнішнім виглядом офіцерів і жовнірів підрозділу: "Крім верхньої одіжи, яка полк сей буде так гарно вбирати, що здається, не буде красшого полку в цілій армії..." [7, с. 62]. Надіялися також, що у з'єднанні буде "руська школа й наука руського співу, так щоби крім музики були також полкові співаки" [7, с. 62]. Одночасно у місті серед українців розгорнулася дискусія відносно бойової хоругви та її виготовлення. І. Кревецький наводить такий документ: "Справою сею занявся горячо один із віденських русинів, міністерський офіціал, пізніший редактор офіціального "Вістника", Ю. Вислобоцький, який і піддав думку просити на матір для згаданої хоругви матір цісаря Франца-Йосифа I – архикнягиню Софію. Просьбу сю прийняли в найвисших кругах прихильно і на 107-ім засіданню Гол. Руської ради дня 10 грудня 1849 р. член Виділу Малиновський міг уже повідомити "Раду", що архикнягиня Софія зголосилася бути матір'ю хоругви і прислала для неї величаву ленту. Ленту сю переслав з Відня Гол.Р.Раді згаданий Вислобоцький..." [7, с. 63].

Відповідно Ю. Вислобоцький підготував від свого імені листа до ГРР, у якому зазначав, що "...нині мав я щастє відібрати дорогу ленту до хоругви славного баталійону галицько-руських стрільців, пожертвану їй Цісарською Високістю Архикнягинею Софією, Високодостойною Матір'ю Його Величности цісаря нашого Франца Йосифа з долученнем многократних бажань – й спішу переслати Вам той так дорогий знак памяти і ласки високих наших покровителів! – Дар сей повинні

*Представники ГРР просили, щоби військові команди подавалися руською мовою, однак отримали відповідь, що це здійснити не можна, тому що стрільці належать до австрійської армії, у якій команди подаються виключно німецькою мовою. Пояснення при військовому навчанні могли здійснюватися українською мовою.

ми о стільки більше прийняти на знак високої, визначеної почеси для цілого народу, що, як загальновідомо, ні один з охотних (добровольчих – примітка автора) баталіонів не величається власною, а до того з так високої руки одержаною хоругвою...” [5].

Створення батальйону гірських стрільців та суспільна підтримка цієї події, засвідчили значимість першого військового формування у зміцненні позиції руських (українських) сил в Австрії. Формування військової структури призвело до зростання позицій ГРР і місцевих рад, клерикальних кіл й окремих представників громадськості у суспільно-політичному житті Галичини, посиленні впливу українських сил на дії намісництва та місцевої адміністрації. Національно-політичні зміни, які засвідчували процеси самоідентифікації галицьких русинів, намагання взяти участь у національно-культурних та державницьких процесах Австрійської держави, вказували на їх національно-державницьке оформлення і структурування в рамках монархії.

Державницька позиція, озвучена І. Кривецьким і в часи Західно-Української Народної Республіки (далі – ЗУНР), коли він у Станиславові редагував офіційний орган держави “Республіка” і у першому номері від 2 лютого 1919 р. сформулював його програму: газета покликана бути республікансько-демократичним органом, трибуною для висловлювання громадської думки всіх громадян ЗУНР, незалежно від партійних орієнтацій, національної чи конфесійної приналежності, що “стоятиме рішуче на становищі української державності, повної державної незалежності всіх українських земель від Кавказу до Карпат, повної державної суверенності українського народу від Кубані по Тису і Сян. Українська державність – оте є критерій, який часопис наш прикладатиме, виключно і до всього... Інтерес Української Народної Республіки передовсім *Salus Respublicae suprema lex!*” [32, с. 304].

Як громадський діяч, І. Кривецький не раз виступав на захист національно-культурних пам’яток [1], публікував матеріали про долю спадщини галицьких князів [9], вивезених зі Львова у XIV ст. польським королем Казимиром III, про відкриття пам’ятника Б. Хмельницькому у Києві [26], автографи й малюнки Т. Шевченка у музеї НТШ [13].

Статті “Українська історіографія на переломі” [25], “Степан Томашівський як історик” [19], “Традиції українських революцій” [23], “Українська державна ідеологія” [24], “Чому ми не маємо власної держави?” [27] – містять виклад основних теоретичних засад державницької школи української історіографії І. Кривецького.

Історик Ф. Стеблій стверджував, що державницький ідеал І. Кривецького передовсім виявився у дослідженні національно-визвольних процесів українців Галичини 1848–1851 рр. Дослідженню цієї тематики І. Кривецький присвятив одну із найбільш фундаментальних праць “Справа поділу Галичини в рр. 1846–1850”, опублікована спочатку у статтях [20–21], а згодом – окремим виданням [22]. У праці на значному джерельному матеріалі подано аналіз ґенези вимоги поділу Галичини на дві частини: східну – українську, що становила історичну Галичину, і західну – польську та сформування зі східної частини окремої української національної провінції із окремою українською адміністрацією й окремим українським національним сеймом, як найважливішим пунктом політичної програми українського національного руху 1848–1849 рр., сформульованої ГРР та підтриманої народом, й широко планових та послідовно здійснюваних нею заходів щодо його реалізації, а також рішучої опозиції із боку лідерів польського національного руху, тривалих дебатів над цією вимогою у австрійському парламенті та її “похоронення” у кінцевому результаті в урядових кабінетах Відня [32].

Таким чином, одночасно із розгортанням політичної фази національно-визвольного руху у першій чверті ХХ ст., у межах львівської історичної школи зароджувався та набував наукового обґрунтування “державницький напрям” української історіографії. Одним із його засновників та ідейним натхненником став І. Кривецький, висновки якого аргументувалися детальним вивченням та інтерпретацією історичних подій Галичини ХІХ–ХХ ст., національно-визвольних процесів 1917–1923 рр.

І. Кривецький, як представник державницького напрямку в українській історіографії, поряд із іншими членами школи М. Грушевського – С. Томашівським, О. Терлецьким, М. Кордубою, І. Крип’якевичем репрезентує державницьке бачення національного історичного процесу. Якщо його соратники аналізували державницькі засади у глобальному масштабі, то І. Кривецький вбачав точність національної історії у її державницькій візії у окремих подіях, фактах, фрагментах мікроісторії. Його ідеї залишаються актуальними і у наш час, оскільки у центрі досліджень перебуває проблема держави, національної свідомості й культури.

Список використаних джерел

1. Діло. – 1909. – Ч. 160; 1910. – Ч. 138; 1913. – Ч. 215; 1917. – Ч. 131; 1920. – Ч. 4. 2. Зоря Галицька. – 1849. – Ч. 15. – С. 88; 1849. – Ч. 29. – С. 170. 3. Зоря Галицька. – 1849. – Ч. 29. – С. 169–170. 4. Зоря Галицька. – 1849. – Ч. 42. – С. 279. 5. Зоря Галицька. – 1850. – Ч. 1. – С. 1. 6. Качкан В. “Реальні

образи сумної правди" (основні консеквенції у діяльності Івана Кривецького) / В. Качкан // В. Качкан. Хай святиться ім'я твоє. – Львів, 1998. – С. 189–205. 7. Кривецький І. Батальйон руських гірських стрільців, 1849–1850 / І. Кривецький // Записки НТШ. – Львів: Друк НТШ, 1912. – Т. CVII. – С. 52–73. 8. Кривецький І. До історії організації національних гвардій в році 1848. Польська нелегальна гвардія в Станіславові / І. Кривецький // Записки НТШ. – 1906. – Т. 73. – С. 126–142. 9. Кривецький І. Доля Галицьких королівських інсигній / І. Кривецький // Українська старовина. – 1919. – Ч. 1. 10. Кривецький І. До психології 1848 р. (справа Ст. Томашівського) / І. Кривецький // ЗНТШ. – 1909. – Т. 90. – С. 137–157. 11. Кривецький І. З виборчого руху у Східній Галичині в 1848 р. (вибір Івана Капушака) / І. Кривецький // ЗНТШ. – 1906. – Т. 70. – С. 73–85. 12. Кривецький І. Оборонна організація руських селян на галицько-угорським пограниччю в 1848–1849 рр. / І. Кривецький // Записки НТШ. – 1905. – Т. 63. – С. 1–26; Т. 64. – С. 27–58. 13. Кривецький І. Пам'ятники Т. Шевченкові у Львові / І. Кривецький // Стара Україна. – 1925. – Ч. 3–4. 14. Кривецький І. Причинок до історії останніх днів панщини в Галичині / І. Кривецький // Записки НТШ. – 1907. – Т. 75. – С. 119–123. 15. Кривецький І. Проби організування руських національних гвардій в Галичині 1848–1849 / І. Кривецький // Записки НТШ. – 1913. – Т. 113. – С. 77–146. 16. Кривецький І. Публіцистика тривоги в 1848 р. (Причинки до останніх днів панщини в Галичині) / І. Кривецький // Науковий збірник, присвячений професорові Михайлові Грушевському... з нагоди його десятилітньої наукової праці в Галичині (1894–1904). – Львів, 1906. – С. 246–382. 17. Кривецький І. П'ятнадцять літ існування "Записок Наукового Товариства ім. Шевченка" / І. Кривецький // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 40. – Кн. 40. – С. 64–79. 18. Кривецький І. Руська самооборона на галицько-угорським пограниччю 1848–1849 / І. Кривецький // Монографії з обсягу нашої новочасної історії. – Львів, 1912. – Вип. II. – Т. XXI. – 83 с. 19. Кривецький І. Степан Томашівський як історик / І. Кривецький // Нова зоря. – 1931. – Ч. 97. 20. Кривецький І. Справа поділу Галичини в рр. 1846–50 / І. Кривецький // Записки НТШ. – 1910. Т. 93. – С. 54–69; Т. 94. – С. 58–83; Т. 95. – С. 54–82; Т. 96. – С. 94–115; Т. 97. – С. 105–154. 21. Кривецький І. Справа поділу Галичини в рр. 1846–50. З історії боротьби галицьких українців за національно-територіальну автономію / І. Кривецький // Літературно-науковий вісник. – 1910. – Т. 52. – С. 58–71, 231–264. 22. Кривецький І. Справа поділу Галичини в рр. 1846–50 / І. Кривецький. – Монографія з обсягу нашої новочасної історії. – Львів, 1910. – Вип. 1. – Т. VIII. – 146 с. 23. Кривецький І. Традиції українських революцій / І. Кривецький // Громадський вісник. – 1923. – Ч. 53–65. 24. Кривецький І. Українська державна ідеологія / І. Кривецький // Громадський вісник. – 1922. – Ч. 113–117. 25. Кривецький І. Українська історіографія на переломі / І. Кривецький // Записки НТШ. – 1924. – Т. 134–135. – С. 161–184. 26. Кривецький І. Українська прокламація з нагоди відкриття пам'ятника Богданові Хмельницькому у Києві в 1888 / І. Кривецький // Стара Україна. – 1924. – Ч. 11. – С. 170–171. 27. Кривецький І. Чому ми не маємо власної держави? / І. Кривецький // Письмо з Просвіти. – 1922. – Ч. 8; 35; 36. 28. Оглоблин О. Михайло Грушевський і українське національне відродження / О. Оглоблин // Український історик. – 1964. – № 2–3. – С. 45. 29. Стеблій Ф. Іван Кривецький – історик / Ф. Стеблій // Михайло Грушевський і українська історична наука: Матеріали наукових конференцій, присвячених Михайлові Грушевському: Львів, 24–25 жовтня 1994 р. – Харків, 1996. – С. 206–224. 30. Стеблій Ф. Іван Кривецький – історик / Ф. Стеблій // Михайло Грушевський і Львівська історична школа. Матеріали конференції / [За ред. Я. Грицака, Я. Дашкевича]. – Львів: Інститут історичних досліджень Львівського державного університету імені Івана Франка; Інститут української археографії та джерелознавства ім. Михайла Грушевського НАН України. Львівське відділення, 1999. – VI. – 378 с.; 24–25 жовтня 1994 р. – Нью-Йорк; Львів, 1995. – С. 206–208. 31. Стеблій Ф. Іван Кривецький – історик-державник / Ф. Стеблій. – Львів: Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича, 2003. – 40 с. 32. Стеблій Ф. Початки державницького напрямку української історіографії: Іван Кривецький / Ф. Стеблій // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник наукових праць на пошану професора Юрія Сливки. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – Вип. 7. – С. 300–310. 33. Федунішин Л. Участь Івана Кривецького у національно-визвольному русі в Галичині 1918–1923 рр. / Л. Федунішин // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2009. – Вип. 18. – С. 551–555. 34. Черниш Н. Кривецький – книгознавець, видавець, бібліограф // Українська періодика: Історія і сучасність / Доп. та повід. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11–13 трав. 2000 р. / За ред. М. Романюка. – Львів, 2000. – С. 460–468. 35. Шанковський Л. Нарис української воєнної історіографії / Л. Шанковський // Український історик. – 1973. – № 3–4. – С. 113. 36. Яворська У. Бібліотечно-бібліографічна діяльність Івана Кривецького: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

кандидата іст. наук: спец. – 07.00.08 "Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство" / Уляна Яворська. – Київ, 2008. – 21 с. 37. Wierzbieniec W. Between West and East. Multi-ethnicity and religious diversity as part of the cultural heritage of border cities: a case study of Przemysl / W. Wierzbieniec // Trans-border economies – new challenges of regional development in democratic world. Wydawnictwo Panstwowej Wyzszej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. Ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. – Jarosław, 2013. – S. 13–21.

Наталья Гирна

**ИВАН КРЕВЕЦКИЙ – ПРЕДСТАВИТЕЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО НАПРАВЛЕНИЯ
В УКРАИНСКОЙ ИСТОРИОГРАФИИ (ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)**

В статье рассмотрены ведущие направления научной деятельности галицкого историка Ивана Кривецкого (1883–1940 гг.), как представителя государственного направления украинской историографии. Осуществлено исторический и научно-критический анализ исследований ученого, в центре которых находилась военная и политическая история Галичины второй половины XIX – первой четверти XX в. Доказано, что И. Кривецкий в исследованиях отдельных событий, фактов, фрагментов микроистории, воспроизводил комплексность и точность национальной истории в ее государственническом виденье.

Ключевые слова: Иван Кривецкий, государственная школа, историография, украинское национальное движение, военно-политический аспект.

Natalia Hirna

**IVAN KREVETSKYI – A REPRESENTATIVE OF THE STATE DIRECTION IN THE
UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY (MILITARY-POLITICAL ASPECT)**

Principal trends in the scientific activity of Galician historian Ivan Krevetskyi (1883–1940), as a representative of the state direction in the Ukrainian historiography, have been highlighted. The article covers the historical as well as scientific and critical analyses of the scientist's research concentrated on the military and political history of Galicia in the second half of the XIX th – the first quarter of the XX th centuries. I. Krevetskyi in the studies of the peculiar events, facts and microhistory fragments has been proved to have perceived the complexity and accuracy of the national history in its etatist sight.

Key words: Ivan Krevetskyi state-forming school, historiography, the Ukrainian national movement, military-political dimension.

УДК 94(477.83/86=411.16)“18/191”: 82-92 І. Франко

Назар Васьків

**ПУБЛІЦИСТИЧНА СПАДЩИНА І. ФРАНКА ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ
ЄВРЕЙСЬКОГО ПИТАННЯ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ
НАПРИКІНЦІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.**

Єврейська проблематика кінця XIX – початку XX ст. займала чільне місце у публіцистичній спадщині відомих українських, польських, німецьких та єврейських громадсько-політичних діячів, науковців, письменників тощо. Дослідники ставили за мету розкрити суть єврейського питання та запропонувати шляхи його вирішення. Серед плеяди української інтелектуальної еліти найбільш фахово обізнаним та об'єктивно налаштованим у його розв'язанні був Іван Франко. Його численні матеріали на єврейську тематику, засвідчують появу принципового нового підходу побудови українсько-єврейських взаємин на ґрунті міжнаціонального порозуміння та політичної співпраці.

Ключові слова: І. Франко, публіцистична спадщина, єврейське питання, українсько-єврейські взаємини, Східна Галичина.

Наприкінці XIX – початку XX ст. вагомим значення у суспільно-політичному житті Галичини набуло єврейське питання. Його актуальність визначалася низкою соціально-економічних, суспільно-політичних та культурно-освітніх чинників. Сприятливі для євреїв законодавчі перетворення другої половини XIX ст. забезпечили їм інтенсивний поступ у політичне життя як Східної Галичини, так і Австро-Угорщини загалом. На цьому етапі активізувалися різні єврейські суспільно-політичні рухи, які відображали ідеологічні віяння громади у межах усїєї імперії. Серед них, найбільш впливовими були "асимілятори", "ортодокси", "соціал-демократи" та "сіоністи". Водночас, зростання політичної ваги іудеїв зумовлювалося також інтенсивним освітнім поступом.